

1. HAURREI TRATU TXARRAK EMATEN ZAIZKIEN KASUETAN ERAKUNDE-JARDUKETA KOORDINATZEKO PROTOKOLOA EGIN BEHARRA

1. Sarrera

Gizarte demokratikoek bilatzen dituzten giza eskubideak orokortzeko neurriak hartu behar dira, talderik zaurkorrenen egoera indartzekoak bereziki. Argi bide dago adin txikiko pertsonak, oraindik helduak ez diren eta, hortaz, beren buruaren jabe ez direnak, taldeotakoak direla. Ez dira beren eskubideak defendatzeko eta erabiltzeko gai, eta, bistan denez, ahulak dira zaindu behar dituzten pertsona helduen edozein abusu, eraso eta, are, arretarik ez hutsen aurrean. Hori dela eta, babes berezia behar dute. Are gehiago, beraiek menpean bizi direla eta, gizarteak eta, bereziki, herri botereek haien garapen pertsonala bermatzen jardun behar dute.

Haiek zaindu beharraz gero eta jabetuago gaude. Horrek nazioareko adierazpen garrantzitsuak ekarri ditu, hala nola, Haurren Eskubideei buruzko Nazio Batuen 1989ko azaroaren 20ko Konbentzioa; baina, era berean, estatu-arauetan agertu da. Arauotako bat Adinez txikien Babes Juridikoari buruzko 1/1996 Lege Organikoa da. Haurrak tratu txarretatik eta, bereziki, sexu-abusuetatik babesteko erabakiak hartu dira nazioarteko eremuan eta erkidegokoan, hala nola, Europar Batasuneko Kontseiluak gizakiak saltzearen eta erostearen eta haurrak sexuan esplotatzearen aurka borrokatzeari buruz 1997-2-24an onetsitako amankomuneko Ekintza. Erabakiok barruko lege-antolamendua aldarazi dute.

Zigor-eraldaketen artean, artean berria zen 1995eko Zigor Kodearen gain 1999an erori zirenak nabarmendu behar dira. 11/1999 Lege Organikoak sexu-asktasunaren kontrako delituen araupeketak sakonki aldarazi zuen, sexu-kalterik gabekotasuna ere babestera pasatu zena. Biktimen adinez txikitasunaz ari da, argi eta garbi. Hori kontuan hartu da subjektu pasiboaren zaurkortasun bereziagatik zigorrak areagotzeko ere. Zaurkortasun berezi hori 13 urtetik beherakoengan ikusi behar da edozein kasutan. Adin-muga berak balio du onartu gabeko sexu-abusutzako jokaeren eremua zabaltzeko. Aipatutako legeak adinez txikien ustelkeriazko lehengo delitua berreskuratu zuen eta debekatu eta adinez txikiekin eta ezgaiekin lotutako jokabide exhibizionista edo pornografikoen zerrenda luzeagotu. Beste aldaketa batzuk direla eta, preskripzio-epeak luzeagoak dira biktima adinez txikia bada; delituok jazartzeko lurraldez kanpoko eskumena dago...

Bere aldetik, 14/1999 Lege Organikoak etxeko indarkeria deiturikoaren zigor-araupeketan eragina izan zuen. Bertan sartuta daude familiaren baitako haurrentzako tratu txarrak. Ohiko indarkeriazko delituen deskribapena hobetu zen: indarkeria psikikoa

fisikoarekin batera tipifikatu zen eta ohikotasunaren definizio faktikoa erantsi zen. Tratu txarrek ukituriko pertsonak babesteko neurri bezala erantsi zuen eraldaketak beste zigor bat: biktimarengana edo berorren senideengana hurbiltzeko eta haiekin komunikatzeko debekua. Aldarazpenak ugari izan dira. Hemen, legeria prozesalari dagozkionak aipatuko ditugu. Izan ere, kautelazko neurrien edukia zabaltzeaz gain, adin txikiko lekukoak bereziki babestu behar direla berariaz adierazi dute. Horretarako, haiekin bat etorririk, hobe da lekukoon pertsona erruztatuarekiko bekaldurak saihestea.

Zigor Kode Berriak aldaketa handiak izan ditu, baina eraldaketa-prozesua ez da bukatu. Aitzitik, Gobernuak aipatutako bi arloak berriz ukitzen dituzten proposamenak aurkezten jarraitzen du: adinez txikien sexu-esplotazioa eta familiaren barruko indarkeria. Orokorrean, abaguneko zioztapenak eta presaka aritzea ez dira batere onak zigoreraldaketetan, eta are txarragoak dira ari garen eremu zail honetan antzekoetan. Izan ere, iritzi publikoaren kezka neurri sinboliko eta, are, demagogikoagoen bitartez baretzen saiatzeko tentazioa egoten da beti: benetan eraginkorrak diren neurriak behar dira.

Arrisku hori aipatuta, orrialdeotako helburua haurren eta nerabeen osotasun fisiko eta morala babesten duten zigor-manuak kritikoki irakurtzean ez datzala eta, lege eta zigor eremua alde batera utziko dugu eta haurrak txarto tratatzearen kontzeptua osatzen duten jokaerak hartuko ditugu hizpide.

1.1. Haurren aurkako tratu txarren tipologia

Haurrenganako tratu txarren kontzeptua ez da absolutua, gizarte kontzeptua baizik. Hala ere, gure testuinguru historiko eta kulturallean uste denez, adin txikiko pertsonak tratu txarrak jasaten dituzte beraiek zaintzeaz arduratzen diren pertsonak edo erakundeek edo beste edozein pertsonak beraien kontra indarkeria fisiko, psikiko edo/eta sexualik baliatzen badute.

Instituzio honek *babesik gabeko haur eta nerabeentzako arretari* buruz 1997an egindako txosten berezian eta gai honi buruzko protokolo batzuetan aipatuta dagoen bezala, haurrenganako tratu txarren honako motok bereiz daitezke:

Tratu fisiko txarrak: ustekabekoak ez diren gurasoen edo zaintzaileen ekintzak, adinez txikiari kalte fisikoa egin edo gaixotasuna eragiten diotenak, edo hura kaltea edo gaixotasuna jasateko arrisku larritan jartzen dutenak.

Abandonu fisikoa edo zabarkeria: adin txikiko pertsonaren oinarrizko beharrianak (elikadura, janzteia, higiena, arreta medikoa, hezkuntza, zaintzea, segurtasuna...) hura bizi den taldeko kideetariko inork aldi baterako edo betiko estaltzen ez dituenean gertatzen da.

Psikologi edo emozio tratu txarrak: egoerotan adinez txikiaren arduradunak diren helduek, jarduketekin edo gabetzeekin, bere autoestimua erakiko berarekiko sentimendu negatiboak eragiten dizkiote eta haren hazkuntza- eta sozializazio-prozesua mugatzen dute (gutxiespen etengabea, ahozko gaitzespena, iraina, beldurtzea, baztertzea eta abar).

Sexu-tratu txarrak: egoerotan haurra edo nerabea engainatuz, beldurtuz, indarkeriaz eta abarrez erabiltzen du helduak bere sexu-desirak asetzeko.

Horretarako, hura sexu-plazerra lortzea xede duten jardueretan parte hartzea edo jardueretan present egotera behartuta dago. Adinez txikia, beraren garapenarekin bat etorririk, ez dago jarduerotarako prestatuta eta, hortaz, ez du haiek onartzeko gaitasunik ez ahalmenik (intzestua, bortxaketa, zirriak, ahozko sedukzioa, adinez txikiaren aurrean masturbatzea, pornografia).

Emozio-uzketa: horrelakoetan, adin txikiko pertsonak ez du bere bilakaeraren fase bakoitzean behar duen maitasuna, estimulazioa, laguntza eta babesba jasotzen eta horrek beraren garapen ona oztopatzen du. Ez diete erantzuten haren gurasoek edo hura zaintzen duten pertsonak haren emozio-adierazpenei edo hurbiltzeko edo elkarri eragiteko haren saioei.

Jaio aurretiko tratu txarrak: haurdun dagoen emakumeak bere burua behar bezala zaintzen ez duenean eta fetuari kalte egiteko arriskua dagoenean gertatzen dira.

Menpekotasun kimiko-farmazeutikoa: beharizan medikorik gabe edozein droga motaren menpean dagoen adinez txikia. Menpekotasun hori dela eta, hura ez da burujabetasuna, erresistentzia edo kontrola garatzeko gai. Hura Münchhausen sindromeak eragin dezake. Bertan, gurasoen edo zaintzaileen arazo psikikoarengatik, adinez txikiaren gaixotasunen itxurak egiten dira eta hura azterketa mediko etengabeen edo ospitalerapenen menpean jartzen dute. Horretarako, gezurrezko sintomak alegatzen dituzte, edo helduek eurek modu aktiboan sortzen dituztenak.

Laneko esplotazioa: horrelakoetan, edozein irabazi mota lortzen den lanetarako erabiltzen da lanerako adinik ez duen adinez txikia (gogortasun fisikotik hura eskale bezala pasiboki edo aktiboki erabiltzerainokoa izan daiteke)

Sexu-esplotazioa: haurra prostituzioko edo/eta pornografiako jardueretara behartu edo eramaten denean gertatzen da.

Erakunde-tratu txarrak: arautegiak, prozedurak, herri botereen jarduketak edo jarduketarik ezak edo profesionalen banakako jarduketak, adinez txikiaren munduarekin zuzenean edo zeharka lotuta dauden eta hari ondo garatzea eragotzi ahal dioten egoerak sortu ahal dutenak.

Bistan da abstraktuan adinez txikiaren osotasun fisiko edo/eta moralaren zaurketa horiek guztiek garrantzi bera ez dutela, eta bere nortasuna garatzeko ondorio kaltegarri berdinak ez dituztela. Hori dela eta, *a posteriori* bakarrik baloratu ahal da jokaeren garrantzia edo larritasuna. Kasu bakoitzean, haurraren ezaugarriek, haren bizi-inguruabarrek, tratu txarrak ematen dituenarekiko harremanek banaka aztertu beharko den bestelako emaitza sortuko dute.

Jokaerak eta lesio-ondorio asko daude. Beraiek ere ez dute lege-kalifikazio berbera jasotzen. Tratu txarren mota guztiak ikuspegi etikotik berdin gaitzetsi ahal direlarik, bistan da gertaera guztiak ezin direla zigor motetan sartu. Kontua ez da jokaerak edo beraren emaitzek zigor-garrantzirik iristen ez dutela, debekatutako jokabidea indibidualizatu eta beronek egoeretan egindako kaltea zehaztu ezin dela baizik. Egoerak honakook ditugu, esate baterako, emozioei jaramonik ez egitea, jaio aurretiko tratu txarrak, zabarkeriagatiko edo ez zaintzeagatiko tratu txarrak...

Egoerok oso garrantzitsuak dira, baina ematen zaien erantzuna zigor-bidetik pasatuko ez delako oinarritik abiatu beharra dago. Gezurra badirudi ere, zigor-garrantzia beti izaten duten beste balizko batzuk egoten dira, hala nola, sexu-abusuak, beraiek jasan dituenaren bilakaera pertsonalari kalte egin ez diotela ere zigor-garrantzia izaten dutenak.

Herri botereek axolagabekeriako, babesik ezezko eta, azken batean, adin txikiko pertsonentzako arriskuko egoeretan esku hartzen dute, haurrak babesteko zerbitzu edo erakundeen bitartez. Zerbitzuok nola dabilzan ikuskatu eta ebaluatu behar dira etengabe. Hala ere, gai hori ezin da une honetan aztertu, Beste alde batetik, instituzio honek, *Babesik gabeko haur eta nerabeentzako arretari* buruz txosten berezia 1997an egin zuenetik, gai horren gaineko jarraipen etengabea egiten du, zeinen berri ematen baitio Eusko Legebiltzarrari urteroko txostenetan (txosten honen I.1.1.5 kap., kop.).

Gomendio orokor honen xedea oso zehatza da: zigor-jurisdikziora heltzen diren edo heldu ahal diren tratu txarren kasuetako erakundearteko koordinazioa. Izan ere, hori behar da.

1.2. Bigarren mailako biktimizazioa

Hobe da hurrenganako tratu txarren kasuetan erakundeek behar bezala esku hartzen duten zehazki aztertzea. Izan ere, adinez txikiok kalte handia etor dakieke judizio-prozeduratik. Hau da, bigarren mailako biktimizazioa etorri ahal zaie.

Zigor-sistemak biktimak ahantzi izana salatu ondoren, kriminologia delituaren ondorioz kaltea jasan duten pertsonen jaramon egiten hasi zaie, eta, besteak beste, jakin du ezen zigor-sistemak, haien igurikapenak, beharrianak eta interesak asetzea lortzeaz gain, sarritan kalte berri eta larriak ekarri dizkiela, zilegi ez den egitatearen ondorio kaltegarria okerragotzen dutenak. Egiaztapen hori orokorra da, baina bereziki deigarria da oso zaurtu ahal diren pertsonen begira. Pertsona horiek, esate baterako, emakumeak eta adinez txikiak dira.

Edozein pertsonarentzat gogorra izan daiteke ezezagunen aurrean eta orokorrean eroso ez den giroan oinaze-bizipenak, beldur-sentimenduak, irain-sentimenduak, min-sentimenduak eta abar kontatzea. Baina egoera bereziki larria bide da biktima adin txikikoa bada. Solaskide ezberdinen aurrean deklarazioak errepikatzea, elkarren osteko berrikuspen mediko eta psikologikoak, forma eta lengoia nahiko ulertezinak dituen epaiketara joatea eta abar haurra sakon ukitzen dutenak izan daitezke eta jasandako tratu txarren ondorio kaltegarriak larriagotu ahal dituzte. Gainera, sarritan pertsona erruztatua biktimaren famili ingurunekoa izaten da. Hori dela eta, biktimaren sentimendu txarrak (erruduntasuna, segurtasunik eza eta abar) handiagotzen dira.

Horregatik guztiagatik, zigor-sistemarekin harremanetan jartzeak hurrenganako aurretiko tratu txarren ondorio kaltegarriak areagotu ahal dituzenez gero, herri erakundeek biktimizazio berri hori saihesteko neurri guztiak hartu behar dituzte. Ildo horretatik, jarduketa-protokoloak erakundeen arteko koordinazioa eta errakundeen esku-harmenen eraginkortasuna handiagotzeko bide emankor bezala agertu dira.

1.3. Jarduketa-protokoloak egiteko zenbait esperientzia

Gero eta hobeto dakigu emakumeen aurkako indarkeria gatazka pribatu hutsa barik gizarte eta politika arazoa dela. Hortaz, herri botereek parte hartu behar dute. Hori guztia dela eta, hainbat erakundeek esku hartzen duten jarduketa programa eta plan asko sortzen ari dira.

EAEn nabarmendu behar da, bere alkantzuagatik eta garrantziagatik, *Etxeko tratu txarren eta sexu-erasoen biktimak diren emakumeentzako arreta hobetzeko erakunde arteko akordioa*, Eusko Jaurlaritzaren, Epai Boterearen Kontseilu Nagusiaren, Fiskaltzaren, hiru foru aldundien, Eudelen, Abokatutzaren Euskal Kontseiluaren eta Euskal Kontseilu Medikoaren ordezkariak 2001eko urriaren 30ean izenpetua. Akordioaren helburua indarkeria jasan duten emakumeei laguntzen jarduten duten erakundeen arteko koordinazioa hobetzea da. Horretarako, haiek tratu txarren edo sexu-erasoen ondoriozko zigorretako jarduketa horretarako egindako jarduketa-protokoloari egokitzeko konpromisoa hartu dute.

Akordio horren bitartez eguneratu gura dira hainbat sailen artean dauden beste batzuk. Protokolo hori ere ez da lehenengoa. Izan ere, eremu zehatzetan (esate baterako, osasun-eremuan) aplikatzeko beste batzuk sortuak ziren. Baina, gure ustez, hori hurrenganako tratu txarrei begira hartu ahal diren neurrietarako baliozko aurrekaria da.

Eremu zehatz honetan protokolo asko daude. Ez dugu gai honi buruz luze aritzeko asmorik, baina haien artean honakook aipa daitezke: Bartzelonakoa (1999), Gironakoa (2000) *æ*biotan esku hartu du Sindic de Greuges de Catalunya delakoak^æ eta Murziakoa (2000). Txosten hau egiten ibili garela, Nafarroako Herriaren Defendatzailearen gomendio bat argitaratu da, *Adinez txikienganako tratu txarren edo sexu-abusuen kasuen gaineko arreta, prozedura eta jarraipenari buruzkoa*. Bertan gomendatu denez, komenigarria da gai horretan jarduteko protokoloa egitea. Beste alde batetik, badaude erakundeek hurrekiko sexu-abusuetan jardutea ardatz nagusi duten beste protokolo batzuk ere (esate baterako, Leongo 1993koa, Galiziako 2000koa, Valedor do Pobok parte harturikoa).

EAEn, badaude foru aldundiek egindako hainbat lan eta txosten. Foru aldundiak haurrak babesteko eskudun erakundeak dira. Ildo horretatik, Eusko Jaurlaritzaren Osasun Sailak eta Bizkaiko Foru Aldundiaren Gizartekintza Sailak egindako agiria nabarmendu ahal da, honako izenburu hau duena: *Haurrak eta nerabeak txarto tratatzea eta ez babestea. Arrisku-egoerretarako arreta*. Agiri hori tratu txarrak detektatzeko lan-tresna izatea nahi dute, haurren osasuneko profesionali bereziki zuzendua.

Hortaz, bidea hasita dagoela kontuan harturik, erakundearteko koordinazioan aurrera jarraitu behar da. Horretarako, adinez txikienganako tratu txarren edo abusuen kasuetan esku hartu ahal duten organo eta erakunde guztien arteko akordioak ezarri behar dira.

2. Prebentzioa

Aurretik esan den bezala, egitea iradoki den protokoloak zigor-garrantzia izan dezaketen hurrenganako tratu txarren kasuetako herri jarduketak ditu ardatz nagusi.

Horrek ez du esan nahi prebentzio-lanari garrantzia kendu behar zaionik. Izan ere, prebentzioa ezinbestekoa da, eta tratu txarren ondorengo esku-harmena baino are eraginkorragoa.

Haurrak babesteko zerbitzu zehatzak oso garrantzitsuak dira tratu txarrak prebenitzeko lanean, arrisku-egoerak goiz detektatu behar dituztelako bereziki. Hala ere, garrantzizkoa da gizarte osoa eta, bereziki, eremuetan (hezkuntzakoan, osasunekoan, gizarte zerbitzuenean...) adinez txikiekin harremanetan dauden profesionalak hemen haurren eta nerabeen aurkako indarkeriak dirauela ohartzea. Arazo honi buruzko prestakuntza eta heziketa ezinbestekoa da; eta, lehenengo urrats bezala, informatze eta ohartze kanpainak egitea.

Halaber, kontuan hartu behar da haurrenganako tratu txarra gizarte osotik hedatuta dagoela, gizarte klaseak eta ekonomi edo kultur mailak bereizi gabe. Ildo horretatik, gogora ekarri behar da ezen emozioei jaramonik ez egitea, sexu-abusuak edo psikologi tratu txarrak bezalako jarduerak gizartearen eremu guztietan daudela, nahiz eta gizarte zerbitzuek gizarte talderik baztertuenak gehiagotan ikuskatu eta, hortaz, beraien artean babesik ezeko egoera gehiago detektatu. Hortaz, oso garrantzitsua da hezkuntzako, osasuneko eta abarretako estamentuak haurrenganako tratu txarrak prebenitu beharraz jabetzea eta prebentzio horretan prestatzea eta esku hartzea.

Save the Children erakundearen iritziz, Europar eta Estatu Batuetan egindako hainbat erakundek erakusten bide dute ezen ezgaitu fisikoak, sentsorialak edo psikikoak diren adin txikiko pertsonenganako sexu-abusua ezgaitasunik gabeko taldeak jasaten duena baino handiagoa dela. Arazoaren tamaina jakiten saiatzeko ikerketak egiteaz gain, beharrezkoa da, antza, haur horien beharrianak kontuan hartzen dituzten eta komunikaziorako, norik bere burua defendatzeko eta beren buruaren jabe izateko arauak edo bideak ematen dizkieten prebentzio-programak antolatzea. Era berean, adin txikiko pertsona ezgaituak zaintzen dituzten familiei eta profesionaleri baliabideak eta prestakuntza zehatza eman behar zaizkie.

Herri botereek adin txikiko pertsonak zaintzen dituzten erakundeetan gertatzen diren haurrenganako tratu txarrak prebenitzen jardun behar dute bereziki, 1.1 atalean azaldutako definizioaren arabera. Haiek haurren edo nerabeen garapenean eragin txarra duten egoerak edo jokaerak sortu ahal diren eremu bakarrak ez diren arren, bereziki kontrolatu behar da erakunde-tutoretzapean dauden adinez txikien egoitza-zentroak nola dabilzan.

Ildo horretatik, berriz aipatu behar ditugu *Babesik gabeko haur eta nerabeentzako arretari* buruzko txosten berezian egindako gomendio batzuk. Izan ere, adin txikiko pertsonentzako arretarako zerbitzuei buruzko amankomuneko arautegia behar da (gogora dezagun ezen onetsi gabe jarraitzen duela haurrei buruz eskaturiko euskal legea). Gainera, komenigarria da aipatu zerbitzuotako langileak etengabe prestatzeko planak antolatzea eta, batez ere, haiek kontrolatzeko eta ebaluatzeko sistemak garatzea, eredu eta adierazle koalitatiboak barnean sarturik. Esate baterako, jarduteko amankomuneko irizpide argiak adostu eta egin behar dira, egoitza-zentroetako eguneroko bizitzaren alderdiei orori buruzkoak diren eta adinez txikiak guztiz ondo egon edo bizitzea bilatzen dutenak.

Haurrenganako tratu txarrak prebenitzeari buruzko ohar laburrok bukatzeko, *Save the Children* GKEk *Europako Batasunean adingabeekiko sexu-abusua prebenitzeko eginera onak sustatzeari* buruzko txosten batean iritsitako ondorioetako bat aipatu behar da. Hainbat herritan garatutako prebentzio-programak erkatzeko egindako

azterketaren arabera, aipatu programek ez dute haurrentzakoak bakarrik izan behar: beraien gizarte ingurune osoa (familia, eskola eta abar) sartu behar dute. Halaber, azterketa horren arabera, komenigarria da prebentzioaren ardatzak, izan daitezkeen biktimak ezezik, erasotzaile posibleak ere izatea. Ildo horretatik, emakumeekiko indarkeriaren aurkako borrokan erakutsiz den bezala, tratu txarren biktimek ondore txarrak gainditzeko eta sendatzeko programez gain, biktimarioei ere sendabidea eman behar zaie, etorkizunean erasoak burutzea saihesteko.

3. Erakundeek haurrenganako tratu txarren aurrean jardutea

Aurreko ataletan agerian jartzen saiatu garen bezala, haurrenganako tratu txarrak desagerrarazteko helburu nagusi-nagusia lortzeko beharrezkoa da disziplina anitzetako planteamendu globala, prozesuaren fase guztietan eragina handiagotu ahal izatekoa: prebentzioa, detektatzea, tratu txarren egoera ezagunen aurreko erantzuna eta erantzuteko harturiko neurriei jarraitzea.

Era berean, oharrarazi da ezen jarduteko protokoloa egitea bide horretako etapa bat bakarrik dela, gainerakoei lotuta egon behar duena. Protokolo horren bitartez hobetu behar da, bereziki, haurrenganako tratu txarren kasu bat aurkitzearen ondoriozko erakunde-jarduketara guztien koordinazioa, berariazko helburu bat kontuan harturik: adin txikiko pertsonaren gainean behar-beharrezko denean bakarrik esku hartzea, eta biktimizazioa areagotu ahal duten eginbideak, deklarazioak eta azterketak errepikatzea saihestea. Dena dela, helburu hori bilatu behar den arren, ezin dira errua egozten zaion pertsonaren berme prozesalak txikitu, ezta epailearen delituei begirako ikerketaren eraginkortasuna ere.

Haurrenganako tratu txarren balizkoetan jardun dezaketen pertsonak, zerbitzuak eta erakundeak ugari izan daitezkeela ikusita, komenigarria bide da esku-harmenak gertatzen diren uneak aztertzea.

3.1. Jarduketak hastea

Adin txikiko pertsonaren osotasunari erasotzea gerta daitekeelako susmoa sortu ahal den eremuak ugari dira: familia, eskola, zerbitzu medikoak, gizarte zerbitzuak... Eta ugari dirab bere susmoa agerrarazteko aurrea hartzen duenak hura adierazi ahal dien sailak ere: polizia, epaitegia, fiskaltza, haurrak babesteko zerbitzuak, biktimei arreta emateko zerbitzuak, gizarte larrialdiak eta abar.

Bistan denez, hala denean protokoloa izenpetzen duten erakundeek ezarri behar dituzte jarduteko beharrezko diren irizpideak eta koordinabideak. Adibidez, Gironako Protokoloa aipatu ahal da. Bertan administrazio-jarduketak ikertu dira eta, ustezko tratu txarrak detektatu diren eremuen (gizarte zerbitzuak, irakaskuntza...) arabera bereizirik, jakinarazpena zuzendu behar zaion organoa edo erakundea ezarri da.

Instituzio honen ikuspuntutik, hobe izan ahalko litzateke, halaber, hura zantzuen garrantziaren arabera bereiztea. Delituzko egitateak epai-botereak ikertu eta epaitu behar dituela kontuan harturik, ez da ahaztu behar zigor-garrantzia duten jokaeren mugak sarritan zehaztu gabeak eta zehazten zailak direla. Beste alde batetik, Zigor Zuzenbidearen

oinarrizko abiaburuetako baten arabera, zigor bidea da azken errekurtsua: esku hartzeko antzeko eraginkortasuneko eta giza eta gizarte kostu txikiagoko beste modurik ez dagoenean bakarrik jo behar da errekurtsu horretara.

Horregatik guztiagatik, ezin da jarduketa-irizpide bera ezarri, tratu txarren susmo hutsik badago edo arriskutsua izan daitekeen egoeraren berri jakiten bada eta tratu txarren garrantziko zantzurik, ebidentziarik edo, are, diagnostiko berretsirik badago. Zantzuen balorazioa haiek detektatzen duen pertsonaren arabera dela ere (pertsona horrek prestakuntza espezializatu izan dezake edo ez), lehenengo balizkoan beharbada egokiagoa dateke haurrak eta nerabeak babesteko zerbitzuetara hasieran jotzea. Jakina, egoera larrialdi-kasuetan aldatzen da, adinez txikiaren osotasun fisikorako berehalako arriskua baitago. Kasuotan, berehalako arreta emateko beharrezko neurriak hartu beharko dira. Beharrezkoa izan daiteke adin txikiko pertsona harrera-zentroan sartzea ere, gau eta eguneko epaitegian salaketa jartzeaz gain.

Era berean, berezitasunak agertzen dituzte larrialdi medikoko balizkoek, zeinetan eraso fisikoa edo sexukoa gertatu baita. Protokoloak jarduteko irizpide zehatzak ezarri behar ditu, baita, esate baterako, ospitaleetako langileek eta auzitegikoek batera egindako azterketaren eta, hortaz, txostenen komenigarritasuna ere, zertarako-eta aipatu jarduketak errepikatu beharra saihesteko.

Poliziak, hurrekiko inoizkako abusua edo tratu txarren lehenengo berria jasotzen duenean, epaitegiari delituzko egitatea dagoela jakinaraziko dio; eta babes-zerbitzuei, babesik ezeko egoerak egon daitezkeela. Alabaina, ez lioke adin txikiko biktimari deklaraziorik hartu beharko, epaileari hori egiteko modurik egokienari buruzko erabakia hartzen utzi beharko diolarik.

Gizartea tratu txarren aurrean esku hartzen hasten den era erabakiorra da. Adinez txikiaren interes handiagoa defendatzeko beharrezkoa da bizkortasunaren eta zuhurtziaren, eraginkortasunaren eta berme prozesalekiko errespetuaren eta abarren arteko oreka hauskor eta, hortaz, kontuzkoa.

3.2. Judizio-eremuko jarduketak

Judizio-prozedura hasita, biktimaren adinez txikitasunetik datozen ezaugarriekiko arreta bereziak laguntza osoaren kalitatea baldintzatuko du, eta, beraren arabera, bigarren mailako biktimizazioa agertuko da edo ez da agertuko. Horregatik, hobe da prozesuan esku hartzen duten profesional guztiek prestakuntza espezializatu izatea.

Instrukzioeko epaitegiak prozesua zuzendu behar du, fiskaltzak gaiturik esku hartuz. Kasu bakoitzeko inguruabarrek lehenetsunak eta erritmoak finkatuko dituzte. Hala ere, dirudenez, ekonomia prozesala bilatu behar da: adinez txikiarekin beharrezko eginbideak bakarrik egin behar dira eta hobe da haiek ez errepikatzea, ez gehiagotzea eta ez abartzea. Era berean, garrantzitsua da prozedura luzatzea saihestea. Izan ere, horrelakoetan, prozedura luzatze horrek biziki oztopatzen du justiziaren eraginkortasuna.

Epaileak peritu-laguntza behar du lehenengo unetik, haurren psikologiako adituena bereziki. Psikologi tratu txarren balizkoetan, lesio fisikorik ez dagoenean, ikerketa psikologikoarekin hasi behar da esku-harmena, beste azterketarik (medikorik...) behar den erabakitzeke. Nolanahi ere den, hurrenganako tratu txarren kasuetan garrantzitsua izaten da adinez txikiaren deklarazioa, askotan kargu-froga nagusia (edo bakarra) izaten

baita. Hori dela eta, garrantzikoa da biktimaren testigantza sinesgarritasuna aztertzea. Halaber, profesional espezializatuek aztertu behar dute hori zigor-prozesuaren hasierako unean.

Bai tratu txarrek ukituriko adin txikiko pertsonak bai beraren familiak laguntza behar dute judizio-prozeduran zehar. Oro har, biktimentzako arretarako zerbitzuek emango diete laguntza hori. Hala ere, kontuan hartu behar da ezen askotan tratu txarren emalea haurren famili eremukoa izaten dela. Horrelakoetan, neurri zehatzak hartu beharra gerta daiteke. Batzuetan, famili inguruneko beste pertsona batek bere gain hartuko du adinez txikiaren interesen defentsa. Bestetan, haurrak babesteko eskudun erakundeak beteko du funtzio hori, babesik ezeko egoera detektatzeak adinez txikia zentro batean sartzea ekarri duenean bereziki. Nolanahi ere, komenigarria bide da prozesu osoan zehar adinez txikiaren erreferentzia pertsona bakarra izatea eta beronek hari segurtasuna ekartzea, beharrezko azalpenak ematea...

Ildo horretatik, hausnar egin behar da adin txikiko biktimaren interesak juridikoki defendatzeko abokatu bat izendatzea komenigarria den eta, hala denean, legelarien prestakuntza espezializatua bermatzen duen ofiziozko txanda zehatza sortu behar den. Haurrenganako tratu txarren eta sexu-abusuaren arloko judizio-prozeduren Frantziako araupeketan ezarrita dago judizio-prozesu osoan haurren laguntasuna eta babesia bermatzen duen «*ad hoc* administraila» baten figura. Eginkizun hori senide edo adiskide batek hartu ahal du, baina baita haurren arloan lan egiten duen erakunde bateko kide edo profesional batek ere.

Kautelazko neurriei dagokienez, adinez txikia babesteak eta kalte berriak saihestu beharrak ustez tratu txarren emalea denarekiko haren harremanak apurtzea ekarri behar izaten du. Arazoa hura biktimarekin bizi denean sortzen da. Hasiera batean, akusatua errugabetasun-ustezkotasunerako eskubidea txikitu barik, bere etxean eta ingurunean geratzen dena adinez txikia izan dadin ahaleginak egin behar dira. Adinez txikia harrera-zentro batean barneratzean datzan neurria tratu txarren jasalea den adinez txikiarentzat halako zigor bat izan daiteke. Hori dela eta, barneratze hori salbuespenezko neurri bezala azaldu behar da.

Egoera zail-zaila sortzen da tratu txarrak ezkontideetako batek besteari begira banantze edo dibortzio prozesu batean zehar salatzen dituenean. Gezurrezko salaketarik gehienak testuinguru horretan gertatzen direnez gero, profesionalak kasuotan biktimaren deklarazioari sinesgarritasuna kentzeko joera izaten dute. Arazoa zaila da, baina pentsa daiteke ezen, salaketa gezur-oinarrikoa den arren, inplikaturiko adinez txikiak baztertu edo ahaztu ezin den halako indarkeria psikiko bat jasaten ari direla. Beste alde batetik, horrelakoetan ageri-agerikoa da senar-emazteak elkarrengandik banatzea tramitatzen duen jurisdikzio zibilarren eta tratu-txarren salaketa ezagutu duen zigor-jurisdikzioaren arteko koordinaren beharra.

Esan den bezala, prozesu osoan zehar epaileak arreta berezia eman behar die tratu txarrek kalte egin diotenari parte hartzeko eskatzen zaion eginbideei. Ildo horretatik, hark egitate bereber buruz birritan edo gehiagotan deklaratu beharrik izan ez dezan, hobe da lehenengo deklarazioa epailearen eta profesional espezializatuaren aurrean egitea. Aldeen berdintasuna eta, bereziki, errua egotzi zaionaren eskubideak bermatu ahal dira baldin eta deklarazioa gela egokian burutzen bada. Horretarako, gelak norabide bakarrek ispilua izan behar du, edo TBko barru-zirkuitua, deklarazioaren jarraipena egin ahal izateko. Ikerketaren bukaeran galderarik egin nahi izanez gero, aldeek galderak

epaileari jakinaraziko dizkiote egin ditzan. Halaber, hobe da deklarazioa bideoan grabatzea, zertarako-eta hura ahozko epaiketan berriro ikusi ahal izateko eta, ahal den neurrian, adin txikiko pertsona berriz agertzea saihesteko.

Zigor-prozedura osoa ahozko agerraldian burutzen da, non bitartekotzaren, aldean berdintasunaren eta abarren abiaburuak uztartu behar diren, adinez txikiaren interes nagusia babestuta. Biktimari laguntza profesionala bermatzeaz gain, haren ustezko erasotzailearekiko bekaldura saihestu behar da eta adin txikiko pertsonaren begi-babesa bilatu. Hori bide-bitarteko mekanikoen bitartez lortu ahal da, baina teknologia berriek, hala nola, bideokonferentziak, edo beste batzuek, judizio-egoitza askotan daudenek, oso errazten dute lana. Hori dela eta, magistratuek ezin dute haien baliaagarritasuna alde batera utzi.

Hartzen errazak diren beste neurri batzuek, haurren eskubideekiko halako sentikortasun bat bakarrik eskatzen dutenek, biktimaren intimitatea zaintzea ahalbidetzen dute (hala nola, epaiketa atea itxita egiteak, komunikabideei ematen zaien informazioarekin kontuz ibiltzeak) edo antsietatez itxaroteko egoerak saihesten dituzte (esate baterako, adinez txikiek esku hartzen duten epaiketak eguneko lehenengo orduan jartzeak, judizioaren zitazioaren aurretik egotziaren konformetasun posibleari heltzeak eta abartzeak). Guztiarekin ere, garrantzitsua da berme prozesalako errespetatzeko beharrezko ez diren formalismo guztiak (togak erabiltzea, judizio-sala itxuratzea) ezabatzea eta adin txikiko pertsonari galderak ulertzea ahalbidetzen dion eta haren segurtasunik eza handiagotzen ez duen lengoia erabiltzen ahalegintzea.

Azkenik, kontuan hartu behar da ezen epaiarekin batera ez dela desagertzen tratu txarrak edo abusua jasan dituen adinez txikiaren laguntzaren, informazioaren, aholkularitzaren eta, are, sendabidearen beharra. Era berean, arlo horretan ezinbestekoa da jarduten duten erakundeen arteko koordinazioa. Hori egiten den protokoloan kontuan hartu behar da, halaber.

4. Erakundearteko akordioen beharra

Aurreko iritzien bitartez zorrotasun-asmorik gabe azaldu gura da herri botereek haurrenganako tratu txarren balizkoen aurrean garatzen dituzten esku-harmenen ugari eta askotarikotasuna. Eraginkortasuna bilatzeko eta, batez ere, adin txikiko pertsonen eskubideak sakonkiago errespetatzeko, erakunde bereziek lankidetzarako eta koordinaziorako ahaleginak egin behar dituzte bigarren mailako biktimizazioa saihesteko, tratu txarrak argitu eta zigortzea bilatzen duen erakundeen esku-harmenarengatik haien kalteak ez areagotzeko alegia.

Arlo honetan inplikaturiko sailen artean akordioak iristea eta bertan jarduteko protokoloa egitea aurrerako urratsa izan daiteke adin txikiko pertsonen aurkako indarkeria prebenitzeko, detektatzeko eta tratatzeko lan itzel honetan. Horregatik, arartekoak gaian eskumena duten erakunde guztiei haurrenganako tratu txarren aurrean jarduteko amankomuneko irizpideak aztertu eta, hala denean, ezartzeko beren ahaleginak bateratzea gomendatu nahi die. Horretarako ekarri dira aurreko ataletan azaldutako hausnarketak eta iradokizunak.